

Ambitiedocument

De Nieuwe Hanze: Smart Cities Smart Factories

(resultaten uit het verleden zijn een
garantie voor de toekomst !)

Colofon

datum: 01 november 2015
opsteller: Harry Webers
p/a Postbus 233
7400 AE Deventer
harry.webers@witteveenbos.com
0570 697660 / 06 53 32 34 64

1. RESULTATEN UIT HET VERLEDEN

1.1. Het (internationale) Hanzeverbond

Het Nederlandse woord 'hanze' (Duits 'Hanse' of Latijn 'hansa') betekent groep of gemeenschap. We komen het woord niet alleen tegen in Hanzeverbond, maar ook in Lufthansa (Air Hansa), Hansabank (Baltische staten), Hansa Sail (Rostock), Hansa Green Tour en de Hanzehogeschool Groningen. Sommige Duitse Hanzesteden zoals Bremen, Hamburg en Stade zijn trots op hun Hanzeverleden en zetten een 'H' op de kentekens van voertuigen.

De officiële start van het internationale Hanzeverbond was in 1356 toen de eerste Hansetag in Lübeck werd gehouden: en in 1669 was daar ook de laatste Hansetag. In een periode van ca. 300 jaar waren meer dan 200 (handels)steden in Noordwest Europa actief in het Hanzeverbond. Er kan worden gesproken van een kringloop van goederen via een netwerk van zeeverbindingen via de Noordzee en de Baltische Zee: op basis van de huidige inzichten kan feitelijk worden gesproken van een circulaire economie avant la lettre.

De Hanzehandel was gebaseerd op een unieke en duurzame samenwerking tussen kooplieden en steden annex zee- en binnenhavens. Het Hanzeverbond kende eigen wet- en regelgeving en de steden vormden een confederatie van stadstaten, die hun gezamenlijke economische belangen met politieke en militaire middelen beschermden. Het economische gebied strekte zich uit van Londen tot Novgorod in Rusland. In afbeelding 1 zijn het gebied van het Hanzeverbond en de partnersteden in de glorie dagen weergegeven.

Aan het succesvolle Hanzeverbond kwam een einde toen nationale staten zoals Zweden sterker werden en de macht van steden afnam. Maar de Hanzementaliteit zit nog steeds in het DNA van de betreffende steden.

Ook worden er jaarlijks nog steeds Internationale Hanzedagen (4 dagen) gehouden, waaraan ca. 180 steden uit 16 landen deelnemen en waarbij vooral de historie en folklore, toerisme en recreatie centraal staan.

1.2. Nederlandse Hanzesteden

De Hanzetijd vormt een zeer belangrijke periode in het ontstaan en de geschiedenis van Nederland. Om die reden is De Hanze als 7-de van 50 thema's opgenomen in de Canon van Nederland.

In Nederland waren overwegend Oost Nederlandse steden met zee- en binnenhavens actief lid van het machtige Hanzeverbond: Arnhem, Deventer, Doesburg, Elburg, Groningen, Harderwijk, Hasselt, Hatter, Kampen, Nijmegen, Oldenzaal, Ommen, Roermond, Stavoren, Tiel, Venlo, Zaltbommel, Zutphen en Zwolle. Ook bestonden er intensieve handelsrelaties met (partner)steden als Amsterdam, Brielle, Dordrecht, Middelburg en Zierikzee.

De IJsselvallei was in de Hanzetijd een belangrijke verbinding tussen de Rijn en het Duitse achterland en de Zuiderzee, die toegang bood tot de Noordzee en de Oostzee of Baltische Zee. Zo was Kampen in die periode een van de rijkste en machtigste steden van Europa: deze stad kan worden gezien als het Rotterdam van de Middeleeuwen en het koggeschip als het containerschip van de Middeleeuwen.

Afbeelding 1. Geografische regio van het Hanzeverbond (bron: Bert Stamkot, MAP)

De internationale handel gaf ook een belangrijke impuls aan de culturele ontwikkeling van steden, bestuurlijke vernieuwing, bouwkunst en het ambacht. Steden als Deventer, Kampen en Zwolle waren niet alleen rijk en machtig, maar ze liepen bovendien voorop op de volgende gebieden:

- kunst en cultuur (schilder Gerard Ter Borch was de 'Rembrandt' van de Hanzetijd);
- onderwijs (Athenaeum Illustre, A. Hegius, J. Revius, D. Erasmus);
- algemene gezondheidszorg (ziekenhuizen als het Elisabeth Gasthuis);
- ouderenzorg (Zorggroep Solis en Stichting IJssellandschap uit 1267);
- religie (Desiderius Erasmus, Geert Groote, Floris Radewijns, Thomas à Kempis).

Met de opkomst van de nationale staten, de VOC (1602 - 1799, 6 kamers/steden), de wijziging van de waterhuishouding in de 15-de eeuw, inpolderingen (groei Amsterdam en Rotterdam) en de dichtslibbing van de IJssel nam het economische belang van de Hanzesteden geleidelijk af.

Er bestaat nog steeds een toeristisch-recreatieve samenwerking tussen de 7 Hanzesteden aan de IJssel (Doesburg, Zutphen, Deventer, Hattem, Zwolle, Hasselt en Kampen). Ook nemen zij deel aan de Internationale Hanzedagen, die in mei 2014 in Lübeck zijn gehouden. In 1980 waren de Internationale Hanzedagen in Zwolle, in 1990 in Deventer en Zutphen en in 2017 in Kampen (i.s.m. Zwolle).

Aan de universiteiten van Münster, Torun en Groningen zijn en worden diverse (promotie)onderzoeken naar de geschiedenis en het succes van het Hanzeverbond gedaan. Mede op basis daarvan zijn in de afgelopen jaren interessante boeken verschenen over (de 'herontdekking' van) het Hanzeverbond.

Wat naast de Internationale Hanzedagen ook is gebleven, zijn het unieke 'Rijnlandse' DNA van het Hanzeverbond en de oude 'Hanzewaarden':

- verbondenheid en samenwerking;
- durf en lef;
- ondernemerschap;
- burgerzin en gemeenschapszin.

1.3. **Vrije Keizerlijke Hanzestad Deventer**

De stad Deventer is 1 van de 5 oudste steden van Nederland. Deventer kon uitgroeien tot een van de belangrijkste handelscentra door de strategische ligging op de kruising van de IJsselvallei (Noord - Zuid) en de verbinding tussen Holland en Vlaanderen en het Duitse

achterland (Oost - West). De rijkdom van Deventer was mede te danken aan de 5 (inter)nationale jaarmarkten. De strategische ligging en goede bereikbaarheid waren belangrijke succesfactoren voor de Gouden Eeuw van Deventer. En in 1495 ontving Deventer het predicaat 'Vrije Keizerlijke Hanzestad' van de Duitse keizer.

Rond het jaar 1500 was Deventer het belangrijkste humanistische boekdrukkencentrum van Europa en bisschopsstad (1559 - 1591). Met 8.000 inwoners was het de grootste stad van ons land, maar aan het einde van de 16^e eeuw daalde het inwoneraantal sterk tot 3.500 inwoners om later weer te stijgen naar 8.000. Leiden was aan het begin van de Hanzeperiode een grote stad met 5.000 inwoners en Amsterdam was

**Afbeelding 2. Historisch pand
'De Drie Haringen' in Deventer**

klein met slechts 1.000 inwoners. Deventer kende veel (kleinschalige) maak- en productiebedrijven zoals de Deventer Koekfabrieken (ca. 25). Maar behalve de Deventer koek zijn er nog 9 andere bekende (eind)producten: boek, tapijt, koek, ijzer, suiker en tabak, meel, fiets, bed, blik en advies ('Deventer, de plek', 2011).

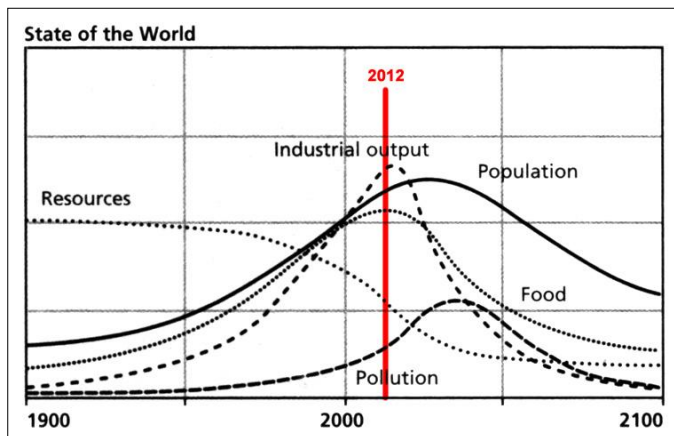
Een van de rijke Deventer kooplieden uit de Hanzetijd was Herbert Dapper, die in 1575 'De Drie Haringen' (zie afbeelding 2) liet bouwen. Een model van zijn huis is in 2011 als huisje 92 opgenomen in de serie KLM-huisjes, waarover ook een indrukwekkende en zeer aan te bevelen YouTube-film te vinden is (zie www.youtube.com/watch?v=s9XLWFPPC28). Deze film laat het roemruchte verleden van Deventer goed zien.

2. URGENTIE EN VERANDERING DOOR STRESS

2.1. De stress van de Club van Rome

De Club van Rome bracht in 1972 haar rapport 'De grenzen aan de groei' uit. Nu ruim 40 jaar later is er meer dan ooit aandacht voor de snel groeiende wereldbevolking en de industrialisatie en de mondiale vraagstukken, die daarmee gepaard gaan (zie afbeelding 3):

- voedselproductie;
- uitputting van natuurlijke hulpbronnen;
- milieuvervuiling.

Afbeelding 3. Scenario's van de Club van Rome
(bron: State of World, 2012)

2.2. De stress- 'Wet van Ginjaar'

Leendert Ginjaar (1928 - 2003) was chemicus en minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne in het eerste Kabinet van Agt in de periode 1977 - 1981. Eén van zijn wijsheden was dat 'De maatschappelijke pijn eerst groter moet worden', waarmee hij wilde zeggen dat er eerst grote stress moet ontstaan alvorens de mensheid daadwerkelijk bereid is om grote veranderingen en transities door te voeren. Oorlogen en rampen als Volendam en Enschede zijn het wrange bewijs van zijn gelijk. Recente voorbeelden van stress zijn de bankencrisis, de crisis op de woningmarkt en bij de pensioenfondsen.

De 'Wet van Ginjaar' gaat ook tegenwoordig nog steeds op, zeker voor de economische situatie, waarin Europese landen en sommige Europese steden verkeren. Voor wie scherp observeert en analyseert, verkeren steden als Deventer al enige decennia in de gevarenzone. Omdat het algemene gevoel van urgentie maar matig is ontwikkeld, bestaan er grote risico's en gevolgen voor alle stakeholders.

2.3. **Bedrijvenstress: Deventer, stad van nevenvestigingen**

Wanneer harde gegevens (bedrijven, economie) en weak signals op een rij worden gezet, dan blijkt dat de concurrentiepositie van Deventer bedrijven en Deventer in de afgelopen 80 jaar zijn verslechterd. Deventer is geleidelijk een stad van nevenvestigingen geworden:

- Nering Bögel sloot in 1932 de deuren en is naar elders vertrokken en Ankersmit volgde dit voorbeeld in 1965;
- een groot aantal Deventer bedrijven zoals Anton Hunink, Burgers ENR, Carbonia, Coberco, KDT, MID, Vaessen-Schoemaker is in de afgelopen decennia door andere bedrijven overgenomen;
- bedrijven als AkzoNobel (Noury & van der Lande, 1838) en Kluwer (Veendam 1889 en Deventer 1891) zijn sterk gekrompen c.q. gaan dat doen. De Deventer vestigingen worden aangestuurd vanuit hoofdkantoren van beursgenoteerde bedrijven;
- de lokale vestigingen van grote accountants ('big 4') hebben Deventer verruild voor Zwolle en Enschede vanwege de concentratie van de dienstverlening;
- beroemde onderwijsmerken als de Internationale Agrarische Hogeschool Larenstein en de Hogeschool IJsselland verdwenen door de schaalvergroting in het onderwijs;
- de ingenieurs- en adviesbureaus Twijnstra Gudde, RHDHV en Arcadis zijn uit de stad verdwenen en kozen respectievelijk voor de grotere steden Amersfoort, Zwolle en Apeldoorn.

Het fenomeen van de verdwijning van maak- en productiebedrijven en de krimp op de arbeidsmarkt dientengevolge zijn niet uniek voor Deventer, maar het doet zich ook voor in andere steden zoals Apeldoorn, Zutphen en Kampen (scheepsbouw, sigaren- en tapijtindustrie). En in Enschede is de werkloosheid opgelopen jaren tot maar liefst 18 %.

2.4. **Demografische stress: de trek naar het Westen**

Wereldwijd is er sprake van een toenemende verstedelijking. In Nederland concentreert de bevolkingsgroei zich op de 30 grootste steden met 100.000 of meer inwoners, waarbij met name de 4 grote gemeenten Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht hoog scoren. De economische dynamiek van Nederland vindt voornamelijk in de Randstad plaats alsmede in en rondom Eindhoven, dat in de afgelopen decennia een grote agglomeratiekracht heeft opgebouwd.

De gemeente Deventer staat met 98.526 inwoners (2013) weliswaar op de 28-ste plaats, maar feit is dat de stad zelf slechts 81.130 inwoners heeft: het inwonersaantal is met name fors gestegen door de fusie met buurgemeenten. Daarmee ligt het risico van het 'klein denken' op de loer.

Op dit moment migreren alleen al uit Overijssel jaarlijks netto 1.000 mensen naar het Westen van Nederland. Toekomstscenario's voorspellen evenwel dat er in de komende jaren een trek van 750.000 mensen vanuit Oost-Nederland naar het Westen zal zijn, ondanks het feit dat dit deel van het land onder het zeeniveau is gelegen. Jonge mensen, zijn geboren in Oost-Nederland en die zijn gemigreerd, willen voor geen goud terug naar Oost Nederland, ondermeer omdat ze in de Randstad bij hun 'peers' wonen.

De inschatting is dat heel Oost Nederland van Groningen tot Zuid-Limburg in de komende jaren te kampen krijgt met verdergaande economische krimp, vergrijzing en het vertrek van jongeren. Dit zal dan ook onherroepelijk gevolgen hebben voor (de inkomsten van) gemeenten, de continuïteit van bedrijven en het aantal studenten aan onderwijsinstellingen in Oost Nederland.

De trek naar het Westen leidt tot een tweedeling qua inwoneraantallen en inkomens tussen Oost en West Nederland. De demografische en economische onbalans zal vervolgens

leiden tot maatschappelijke problemen en sociale onrust. Hier ligt dan een grote uitdaging voor de politiek en bedrijven. De trek van mensen naar het Westen biedt overigens perspectieven voor bedrijven, die op zoek zijn naar meer ruimte ver van bevolkingscentra en dichterbij Duitsland en goedkope(re) arbeidskrachten.

3. GARANTIE VOOR DE TOEKOMST: DE NIEUWE HANZE, SMART CITIES SMART FACTORIES

3.1. Oplossingsrichting: gebruik van het DNA en de Hanzewaarden

De oude Hanzewaarden verbondenheid en samenwerking, durf en lef, ondernemerschap, burgerzin en gemeenschapszin en een groter gevoel van urgentie vormen een prima basis om de huidige economische situatie om te buigen naar een duurzaam economisch systeem in Noord-West Europa. Daarbij kunnen ons oude culturele immateriële erfgoed en de USP's op het gebied van zorg, onderwijs en religie/spiritualiteit worden ingezet om grote sociaal-maatschappelijke problemen aan te pakken.

3.2. Oplossingsrichting: meer kijken naar het Oosten

De economische ontwikkeling van de IJsseldelta (7 Hanzesteden), Twente en de Achterhoek is sterk afhankelijk van de ontwikkelingen in West Nederland. Omdat West Nederland qua inwoneraantal en in economisch opzicht sterk groeit, zal een natuurlijke reactie van Oost Nederland zijn om naar de Randstad te kijken. Hoewel dit natuurlijk niet verkeerd is, zou het evenwel beter zijn om onze blik meer op het Oosten te richten en met name op buurland Duitsland.

Het valt op dat in de maakindustrie in veel Duitse deelstaten dezelfde problemen en bedreigingen spelen als in Oost Nederland. Nordrhein-Westfalen kent een sterke vergrijzing en een krimp van 1 miljoen inwoners (op totaal 16 miljoen) in 20 jaar. Veel traditionele maakbedrijven zijn in Duitsland verdwenen. Door gerichte investeringen door onder andere de Gesellschaft für Wirtschaftsförderung (www.nrwinvest.com) is de werkgelegenheid in de dienstverlening en creatieve industrie toegenomen. Industrieel erfgoed wordt gekoesterd en biedt een inspirerende werkplek voor ontwerpers, kunstenaars en de creatieve industrie. En door ouderwets vakmanschap te koppelen aan hoogwaardige kennis en (robot)technologie is een economische transitie ingezet.

De landsgrens met Duitsland is voor velen een psychologische barrière in het economisch denken en handelen, terwijl er net grote kansen liggen voor onze bedrijven. Het Nederlands - Duitse handelsvolume is met 169 mrd. (2013) wereldwijd één van de grootste: Duitsland is met stip onze belangrijkste handelspartner en dat moeten we koesteren.

Voor agro- en foodbedrijven en de logistieke sector is Duitsland een belangrijke handelspartner. En veel Nederlandse automotive bedrijven zijn toeleverancier van de Duitse automobielenindustrie. En veel Deventer bedrijven realiseren een (belangrijk) deel van hun omzet in de grensoverschrijdende economische keten of zijn onderdeel van een Duits moederbedrijf zoals: BYK-Cera, Westfalen Gassen, Stegeman, Avantor, Ardagh, Promens, Nefit, Bosch. Krehalon, AL-West en Descol.

Door vanuit de Stedendriehoek niet naar het Westen te kijken, maar ons meer te richten op het Oosten én de aansluiting te zoeken met Nordrhein-Westfalen en Niedersachsen ontstaan er nieuwe kansen voor de ontwikkeling van de regionale economie en (grensoverschrijdende) partnerships. Niet alleen zijn er veel gezamenlijke waarden en verbindingen vanuit het oude Hanzeverbond, maar bovendien zijn er momenteel vergelijkbare (economische) ontwikkelingen zoals verduurzaming, energietransitie en

grondstoffenpolitiek. Duitsland heeft ons op het gebied van technologie, grondstoffenpolitiek, energie en duurzaamheid veel te bieden. En Rotterdam speelt op deze Oost-West as een belangrijke rol.

Ook wordt het weer interessant om de Duitse taal, die tot de Eerste Wereldoorlog de belangrijkste academische taal was, prominent(er) op het curriculum van de onderwijsinstellingen in deze regio te zetten: als onderscheidende factor en competentie in het internationaal zakendoen.

3.3. **Oplossingsrichting: verduurzaming maak- en productiebedrijven**

Deventer en de regio staan voor grote uitdagingen: we moeten proactief aan de slag om de economie en de toekomstige werkgelegenheid veilig te stellen. In de Economische Visie DEVisie 2020 zijn 3 belangrijke speerpunten genoemd om de lokale economie en werkgelegenheid een impuls te geven: Duurzame maakstad, Boeiende be-leefstad en Open informatiestad. Overigens heeft Apeldoorn vergelijkbare speerpunten.

De maakindustrie staat voor technologische en bedrijfseconomische veranderingen, zoals het toepassen van nieuwe (biobased) grondstoffen, nanotechnologie en robottechnologie. Het belang van arbeid ('handjes') neemt af, terwijl het belang van kennis en kunde sterk toeneemt. Bovendien moeten bedrijven een goed antwoord zien te vinden op de volgende belangrijke ontwikkelingen (niet limitatief):

- delen van de technische faciliteiten (technische diensten);
- verlies van vakmanschap (vergrijzing en afname van de instroom van jong talent);
- afstemmen van transport en logistiek (just in time, digitalisering);
- 'custom made'-productie (in plaats van massaproductie);
- meer efficiency door hoogwaardige (robot)productie;
- strategisch omgaan met grondstoffen (resource efficiency) en energie;
- nieuwe functionele en energiezuinige productiefaciliteiten.

De circulaire economie en de verduurzaming van de productie bieden vele kansen zoals:

- zuiniger omgaan met grondstoffen en energie;
- hergebruik van afval- en reststoffen;
- verbetering van de efficiency van productieprocessen;
- vergroening van het imago van bedrijven;
- verbetering van de CO₂-footprint van bedrijven;
- de biobased economie (verse biomassa, slib, algen, mest, natuurvezels, biofuels).

De (verouderde) maak- en productiebedrijven moeten snel(ler) verduurzamen om de harde concurrentiestrijd niet te verliezen. En er zijn al mooie voorbeelden van duurzame Deventer maakbedrijven te noemen:

- Koninklijke Auping (bedden) heeft na 125 jaar bestaan in 2014 een nieuwe Cradle to Cradle fabriek gebouwd met ondersteuning van professor Michael Braungart van EPEA, dat is gevestigd in de Hanzestad Hamburg. Met minder grondstoffen en met veel minder energie (lees: betere CO₂-footprint) wordt in een veel kortere korte tijd (8 dagen in plaats van 8 weken) een bed van topkwaliteit op maat geproduceerd;
- Ardagh (blik) is druk bezig om de productieprocessen Cradle to Cradle te maken;
- AkzoNobel (chemie) staat op de 1-ste plaats van de Dow Jones Sustainability Index en liet onderzoek uitvoeren naar de 'Factory of the Future' (Witteveen+Bos, 2010).

Mede dankzij het succesvolle congres 'Cleantech Tomorrow' (CTT 2014) op 3 en 4 februari 2014 is het speerpunt cleantech ('more with less') omarmd door de Regio Stedendriehoek. Keynote speaker en poolreiziger Robert Swan heeft 3 studenten uit de regio meegenomen op zijn International Antarctic Expedition (IAE) in maart 2014. Er zijn serieuze plannen om

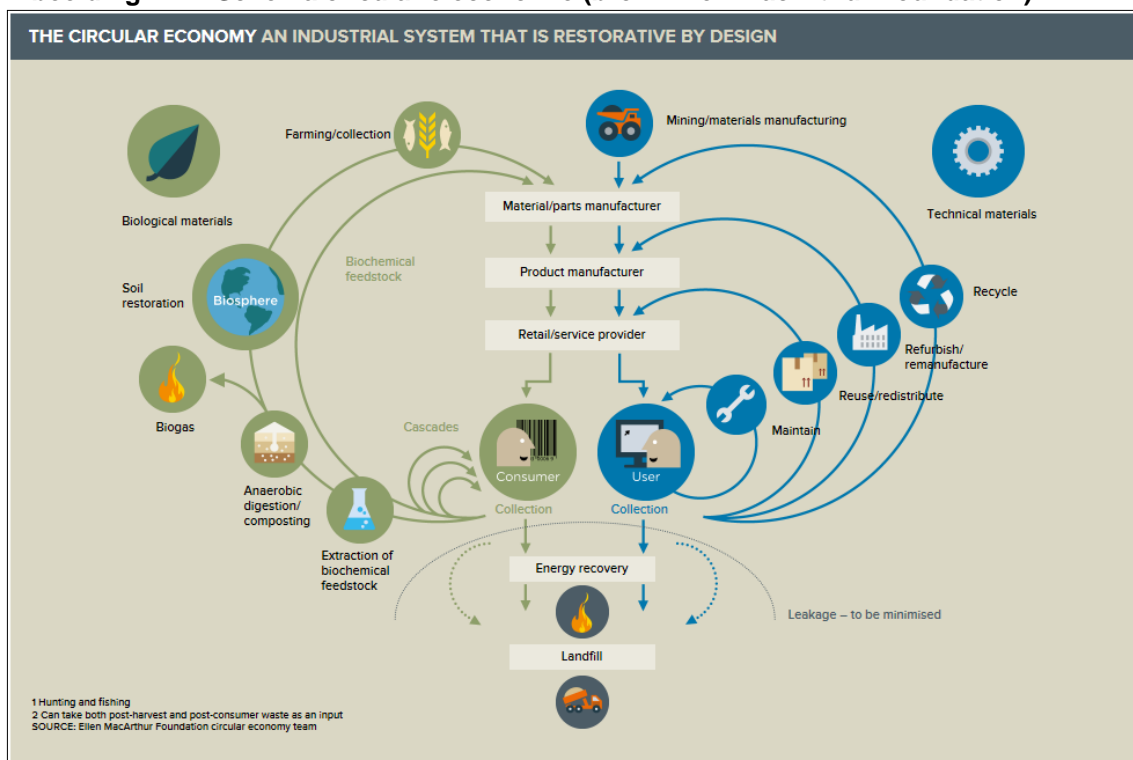
in samenwerking met de Baak/VNO NCW in de IJsselvallei een floating Education Base (E-Base) te ontwikkelen, zoals elders (1 E-Base per continent). Het gaat hier om een energiezuinige en duurzame demonstratieboot, die weer de oude Hanzeroutes zal bevaren. Dit biedt grote kansen voor ons beroepsonderwijs (MBO-HBO) en de profilering op het gebied van cleantech.

CTT 2015 heeft plaats gevonden in Apeldoorn en in de komende jaren zijn andere gemeenten in de Stedendriehoek aan de beurt. Inmiddels zijn er diverse regionale initiatieven op het gebied van vakmanschap en cleantech ontstaan zoals: TechniCampus (Deventer), Cleantech Center (Zutphen) en de Zwitsalfabriek (Apeldoorn).

De regionale cleantech initiatieven zullen evenwel onvoldoende zijn om de positie van Deventer bedrijven concurrerend te maken en de continuïteit van de lokale economie en de werkgelegenheid te waarborgen. Gezien de grote urgentie moet derhalve grote(re) stappen worden gezet om te komen tot een circulaire economie op basis van technologie (robot- en nanotechnologie), innovatie en kringlopen van grondstoffen en energie (zie afbeelding 4).

De regionale cleantechstrategie en -programma worden momenteel verder uitgewerkt door Saxion in nauwe samenwerking met VNO-NCW Midden en ondernemers uit de regio. Daarbij werken zij zelf aan 8 clusters volgens de cleantechdefinitie van Nick Parker: energie, mobiliteit, water, milieu (geo-informatie, lucht, emissies), materialen, productie, landbouw, afvalstoffen en recycling.

Afbeelding 4. Schema circulaire economie (bron: Ellen MacArthur Foundation)

3.4. Oplossingsrichting: Smart Cities

Momenteel bevinden wij ons in de vierde industriële revolutie. Zo loopt in Duitsland het programma 'Industry 4.0' en VNO NCW en FME zijn gezamenlijk actief in het project 'Smart industry. Dutch industry fit for the future' (april 2014).

In de smart High Tech Industry gaat het onder andere om:

- toepassing van nieuwe technologie (informatie, communicatie, internet);
- game changers for industrial fabric (3 D printing) and business (new business models);
- smart changing society and industry onder andere brainport industries;
- smart industry agenda.

Voor de maakindustrie zijn er meerdere grote uitdagingen en kansen voor samenwerking:

- intelligente productielijnen voor verschillende producten (blik én fietsen én cv-ketels);
- een gemeenschappelijke Technische/Facilitaire Dienst;
- sluiting van kringlopen (water, energie/warmte, rest-/afvalstoffen);
- transport en logistiek (smart planning, materieel, personeel);
- collectieve resource efficiency.

'Smart factories' ('smart industry') kunnen alleen goed gedijen in 'smart cities'. De definitie van Smart Cities¹ komt verrassend overeen met de werkwijze van het oude Hanzeverbond. In dit kader spelen er momenteel nog een groot aantal interessante ontwikkelingen:

- al in 1980 heeft Zwolle 'De Nieuwe Hanze' opgericht, die is gericht op toeristisch-recreatieve en culturele samenwerking. En in 2012 heeft de stad het congres 'De nieuwe Hanze' georganiseerd.
- sinds 1991 is de Hanze een van de 29 Cultural Routes of Europe;
- op dit moment staat de zogenaamde Noordoost Corridor als waterverbinding weer volop in de belangstelling en ook centraal in diverse plannen;
- tijdens de Internationale Hanzedagen 2013 in Herford is een convenant getekend en de Wirtschaftshanse opgericht, die zich met name richt op het creëren van nieuwe economische banden op basis van de oude stedensamenwerking en de oude Hanzewaarden. De activiteiten van het projectbureau zijn:
 - opzetten van een bedrijvendatabase voor de matching van bedrijven;
 - organiseren van regionale economische bijeenkomsten;
 - faciliteren van (steden)partnerships en ondernemersnetwerken;
 - platform voor de kennisuitwisseling (energie, grondstoffen, water, bouw, zorg);
- volgens de Amerikaan Benjamin Barber hebben steden en burgemeesters de toekomst. In zijn recente boek 'Als burgemeesters zouden regeren' (2014) voorspelt hij dat (grote) steden gezamenlijk de grote maatschappelijke problemen van dit moment zoals klimaat, armoede en criminaliteit zullen gaan oplossen. In zijn boek is het oude Hanzeverbond een van de sprekende voorbeelden uit het verleden. Dit jaar heeft Barber een groot aantal lezingen in Nederland verzorgd onder andere bij de provincie Overijssel;
- de Internationale Hanzedagen in Kampen in 2017 bieden een uitgelezen kans om verder te kijken dan een toeristisch-recreatief programma door ook een economisch programma te ontwikkelen. Kampen en Zwolle werken samen aan de programmering;
- in 2017 zal de eerste IJsselbiënnale plaatsvinden, die wordt georganiseerd door het Kunstenlab uit Deventer. Met deze hoogwaardige internationale kunstmanifestatie wordt de regio IJsselvallei meer op de kaart gezet, waarbij de maakbaarheid van het landschap door middel van projecten als Ruimte voor de Rivier en de invloed van de mens op zijn omgeving centraal staan;

¹ A city can be defined as 'smart' when investments in human and social capital and traditional (transport) and modern (ICT) communication infrastructure fuel sustainable economic development and a high quality of life, with a wise management of natural resources, through participatory action and engagement' (Caragliu et al. 2009).

- de IJsselbiënnale zal worden gekoppeld aan de Internationale Hanzedagen in Kampen in 2017, waarbij verbindingen worden gelegd op het gebied van kunst en cultuur, toerisme en recreatie, natuur en landschap en economie.

3.5. De Nieuwe Hanze: Smart Cities Smart Factories

Toen premier Balkenende in 2006 de VOC-mentaliteit introduceerde, wilde hij daarmee aangeven dat Nederland weer over grenzen moest kijken. Naar voorbeeld van de VOC zou Nederland zich weer met durf, daadkracht en handelsgeest kunnen onderscheiden. Maar gelijktijdig werd de VOC-mentaliteit door anderen in verband gebracht met kolonisatie en slavenhandel. In die zin was de uitdrukking 'VOC-mentaliteit' weliswaar goed bedoeld, maar ook enigszins ongelukkig.

Terwijl de VOC in feite betrekking had op een relatief korte bloeiperiode van ca. 200 jaar en relatief weinig steden (6), zou het Hanzeverbond iedereen meer moeten aanspreken. En in plaats van de VOC-mentaliteit moeten we het dan ook hebben over het Hanze-DNA

Uitgaande van de Hanzementaliteit worden ambities en een nieuw economisch perspectief voor Oost Nederland geschetst, te weten: 'De Nieuwe Hanze: Smart Cities Smart Factories'. De oude Hanzewaarden lef en durf, ondernemerschap, verbondenheid en gemeenschapszin, zijn resultaten uit het verleden en een garantie voor de (economische) toekomst van de regio Stedendriehoek. Dit indachtig de spreuk boven de 'Holstentor' van Lübeck: 'Concordia domi foris pax' ('Eendracht naar binnen en vrede naar buiten'). Zie hiervoor ook de afbeelding op de volgende pagina.

In De Nieuwe Hanze staan de circulaire economie met duurzame productieprocessen, economische stedensamenwerking en sociale innovatie centraal. Daarbij gaat het om nieuwe economische verbindingen en combinaties, technologische innovatie en een intensieve samenwerking tussen de 3 O's in Oost Nederland, Nordrhein-Westfalen en Niedersachsen.

Door De Nieuwe Hanze wordt meteen ook het economische achterland aanzienlijk vergroot en ontstaat er een grote en sterke economische regio, die als economische eenheid beter kan concurreren met snel groeiende economieën als China, India en Brazilië. Bovendien ontstaat er een zeer groot achterland voor maak- en productiebedrijven, zoals dat bijvoorbeeld ook bestaat in de Verenigde Staten met 317 mio. inwoners.

In 2016 zal Nederland het EU-voorzitterschap op zich nemen. Daarbij staat de 'Agenda stad' centraal. Doel van het nieuwe Rijksinitiatief van de ministeries BZK, I&M en EZ is om de concurrentiekracht en de leefbaarheid van Nederlandse steden te versterken. Daarbij gaat het om de versterking van de stedelijke regio's als motoren voor (regionale) economie en innovatie en in breder perspectief ook om de duurzame ontwikkeling van Nederland.

Resultaten uit het verleden

200 Hanze Steden
1356 - 1669

Stress en urgentie

CLUB VAN ROME

- ⊙ wereldbevolking
- ⊙ hulpbronnen
- ⊙ voedsel
- ⊙ energie
- ⊙ milieu

DEMOGRAFISCHE STRESS

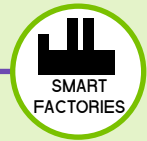
- ⊙ verstedelijking
- ⊙ vergrijzing
- ⊙ krimp

BEDRIJVENSTRESS

- ⊙ concurrentiepositie

GARANTIE VOOR DE TOEKOMST

VERBONDENHEID+SAMENWERKING

DURF+LEF

BURGERZIN+GEMEENSCHAPSZIN

HANZE WAARDEN